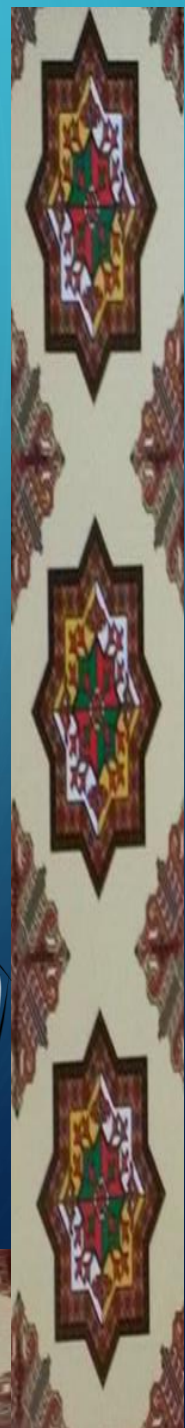

TÜRKMEN TÜRKÇESİ

TÜRKMEN TÜRKGÇESİ

TÜRKMENCE OKUMA VE ANLAMA İLE İLGİLİ DERSLER

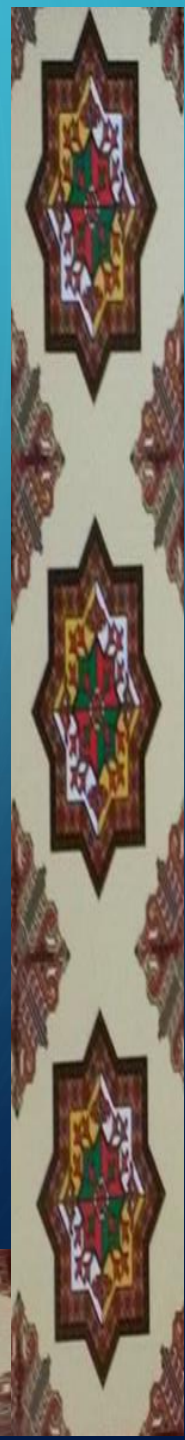
TL 2043 TÜRKMEN TÜRKGÇESİ OKUMA-ANLAMA I
(TÜRKMEN TÜRKİSH READING COMPRHENSION I)

TL 2048 TÜRKMEN TÜRKGÇESİ OKUMA-ANLAMA II
(TÜRKMEN TÜRKİSH READING COMPRHENSION II)

TÜRKMEN TÜRKGÇESI

TÜRKMENCE OKUMA VE ANLAMA İLE İLGİLİ DERSLER

**DÜŞÜNMEK
ÜÇİN**

OKAP BİLMELİ

DIŇLAP BİLMELİ

AŇLAP BİLMELİ

EDEBİYATLAR VE DİĞER KAYNAKLAR

- BABAYEV, K., (1972) Türkmen Diliniň Praktiki Stilistikası. Aşgabat.
- BABAYEV, K., (1982) Resmi Dokumentleriň ve İş Kagyzlaryň Dil Medeniyeti. Aşgabat.
- BABAYEV, K., (1983) Diliň Obrazlı Şerişdeleri. Aşgabat.
- BABAYEV, K., (1983) Dokumentleriň ve İş Kagyzlarynyň Türkmen Dilinde Yazılışy. Aşgabat.
- BABAYEV, K., (1983) Türkmen Diliniň Stilistikası. Aşgabat.
- BABAYEV, K., (1989) Türkmen Diliniň Stilistikası. Aşgabat.
- GELDİMİRADOV, A., (1983) Türkmen Edebi Dilinde Variantlaşma. Aşgabat:Ilım.
- NEPESOV, G., (1993) Türkmen Edebi Diliniň Publisistik Stili. Aşgabat.
- NIYAZOV, S., (1994) Stilistikany Övretmegiň Esasları. Aşgabat.
- ŞIHIYEVA, O., (1996) Türkmen Dili ve Sözleyiş Sungatı.
- TÄÇMİRADOV, T., (1976) Türkmen Edebi Diliniň Orfografiyasynyň Sovet Dövründe Formirlenişi. Aşgabat.
- TÄÇMİRADOV, T., (1978) Türkmen Diliniň Orfoepik Sözlügi. Aşgabat.
- TÄÇMİRADOV, T., (1979) . Dil Medeniyetiniň Meseleleri. Aşgabat.
- TÄÇMİRADOV, T., (1979) Türkmen Sözleyiş Medeniyeti Boyunça Oçerkler. Aşgabat.
- TÄÇMİRADOV, T., (1980) Sözleyiş Medeniyetiniň Aktual Meseleleri. Aşgabat.
- TÄÇMİRADOV, T., (1988) Türkmen Sözleyiş Medeniyetiniň Käbir Meseleleri. Aşgabat.
- JANOS SİPOŞ (2012) TÜRKMEN KÜLTÜREL ARAŞTIRMALARI CD-I,II
- TÜRKMEN RADİYO OYUNLARI (2011) Türkmen Türkçesinde CD-I,II
- GARABAYEV, B., (1994) Türkmençe-Türkçe Gepleşik Sözlügi. Aşgabat: Gözyetim.
- GÜCÜKOV, S., (1997) Alkışlar-Dilegler Sözlügi. Aşgabat.
- DURDIYEV, H., (1993) Güzellik: Estetiki Söhbet. Aşgabat: Magaríf.
- SARIYEV, B., (1994) Türkmen Sözleyişiniň Altın Sözlügi. Aşgabat:Magaríf.

OKUMA-ANLAMA

9-njy hepde
Yiyecek ve içecekler ile ilgili
Türkmençe metinler

UNAS — BEGLER AŞY

Unaş türkmeniň milli tagamlarynyň arasynda naýbaşylarynyň biri hasaplanylýar. Şonuň üçin-de, unaşa halkymyzda begler aşy hem diýilýär. Munuň, hakykatdan hem, şeýledigine halk hazynasynda öz mynasyp ornuny tapan şu aýtgylar hem şaýatlyk edýär:

Unaş — begler aşy.
Belke onuň gardaşy.
Keçi bilen bulamak,
Ýalta aýalyň işi.

9-njy hepde
Yiyecek ve içecekler ile ilgili
Türkmençe metinler

Mährem enelerimiziň-mamalarymyzyň eli bilen kesilip taýýarlanylýan unaşyň lezzeti-de, tagamy-da üp-üýtgeşik. İşden ýadap gelen ýa-da nähoşlap, sowuklaýsaň, daşyňda perwana bolýan enelerimiziň, derrew elýeterinde duran kendirige ýapyşyp: «Häzir derrewjek hamyr ýugrup, unaş kesip, içine-de burçuny, noýbasyny atyp, süzme çalyňy garyp bererin! İçersiň welin, deriňi süpürüp ýetişip bilseň bolany, nähoşlugyňdan nam-nyşan galmaz, balam!» diýip, enelerimiziň taýýarlap beren unaşynyň tagamy ýaşymyz yetmişiň gyrasyndan gädip ugran-da bolsa, agzymyzdan gidenok. Onuň ýerem üýtgeşik, lezzetem, şypa berijiligem. Şonuň üçin-de, tenekar, melhem, tagam, nahar bolan unaş her bir türkmen maşgalasynda diýseň eý görülýär.

9-njy hepde
Yiyecek ve içecekler ile ilgili
Türkmençe metinler

DOGRAMA

Ir döwrüň kitaplarynyň birinde, ýagny Abu Osman Jahyzynyň eserinde dograma barada şeýle setirler bar:

Dograma geldi saçağa.
Üstünde ýag, akan etler.
Iň gowusy düýäniňki.
Tagamy agzyňdan gitmez.

9-njy hepde
Yiyecek ve içecekler ile ilgili
Türkmençe metinler

DOGRAMA

Bu setirleriň özi ata-babalarymyzdan, ene-mamalarymyzdan miras galan bu ajaýyp naharyň halkymyzyň gadymy naharlarynyň biridigine şaýatlyk edýär. Maňa dogramanyň döreýşi baradaky il arasyndaky şu gürrüňi Tejen şäherinde ýaşaýan, toý-üýşmeleňlerde türkmeniň milli tagamlaryny taýýarlap: «Toýuň tagamlaryny Gurban aga bişirdip bilsem, armanym ýok!» diýdirmegi başaran ussat aşpez, mährem, hoşgylaw ýaşuly Gurban Hojamyratdan eşidipdim.

9-njy hepde
Yiyecek ve içecekler ile ilgili
Türkmençe metinler

DOGRAMA

...Irdöwürde adyl patyşalaryň biri wagtal-wagtal halkyny ýygnap, naharlar eken. Bir sapar iki batyl adam hem nahara gelyär. Olaryň öňlerine-de nahar äberilýär. Tagamy iýip oturan körleriň biri: — Gözümiziň görmeýäni üçin, bilmezler öydüp bize eti az salypdyrlar öýdýän, beýlekileriň tabaklaryna has köp et goýlan bolsa gerek! — diýenmiş. Her näçe seresap aýdylan-da bolsa, bu gep patyşanyň gulagyna ýetýär. Ol nahar bişirijileriň ählisini bir ýere ýygnap, şeýle buýruk berýär:

9-njy hepde
Yiyecek ve içecekler ile ilgili
Türkmençe metinler

DOGRAMA

— Eti-de, hemme zady-da ähli kişä deň-derman ýeter ýaly nahar bişiriň!
Şonda tejribeli aşpezleriň biri şeýle maslahat beripdir:

— Patyşahy älem! Eti aýratyn bir gazanda bişirmeli. Tamdyrda bişen petir çöregi hem-de eti dograp, ikisini gowuja garyşdyrmaly. Soňra ondan her tabaga salmaly-da, et gaýnadylan çorbadan guýup, ezip äbermeli. Şonda hemmä deňlik bolar! Şeýdip, türkmeniň meşhur milli tagamy, nahary bolan dograma döräpmiş.

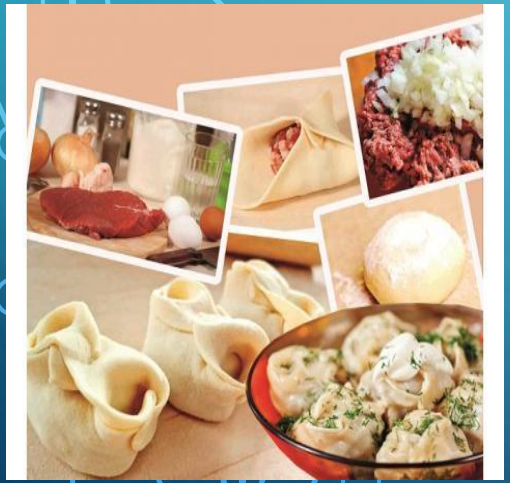

9-njy hepde
Yiyecek ve içecekler ile ilgili
Türkmençe metinler

MANTY

Eti hem-de ýagy ownuk dogramaly. Sogany arassalamaly. Eger sogan öte ajydyr öýtseňiz, 10 minut çemesi sowuk suwda goýmaly. Bellenen wagt geçensoň, soganlary ownuk dogramaly. Dogralan önümleri birikdirmeli-de, geregiçe duz, burç atmaly. Mantynyň hurşy gurak bolmaz ýaly, oňa birazrak suw guýsaň hem bolýar. (Mantynyň etli hurşuna ownuk dörtburçluklar görnüşinde dogralan ýeralma ýa-da kádi hem goşsaň, tagamly bolýar.)

9-njy hepde
Yiyecek ve içecekler ile ilgili
Türkmençe metinler

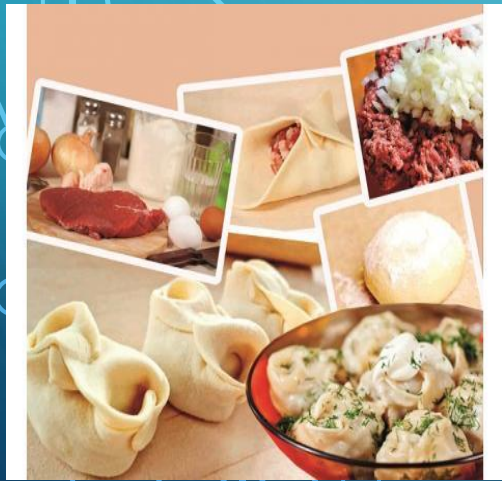

MANTY

Indi bolsa, mantynyň hamyryny ýugurmaly. Uny eläp, oňa duz hem-de bir ýumurtga goşup ýugurmaly. Hamyry zuwalalara bölüp, 15 minut çemesi desmala dolap goýmaly.

Soňra manty pitä suw guýup, gaýnatmaly. Manty pitiniň tabalaryna bolsa, ýekän-ýekän ýag çalmaly. Bu manty bişýän döwründe taba ýelmeşmez ýaly edilýär.

Hamyry zuwalalaryny yzygiderlikde ýuka görnüşde ýaýmaly-da, manty bükme üçin ini-boýy 8-10 santimetr ölçegdäki dörtburçluklary kesmeli.

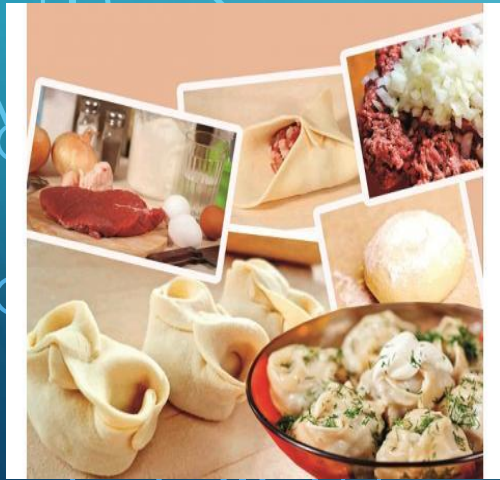
9-njy hepde Yiyecek ve içecekler ile ilgili Türkmençe metinler

MANTY

Etli hurşy olaryň üstünde goýup, mantyny bükmeli. Bükülen mantylary taba ýerlemeli. Tabalar gaýnap duran manty pitä ýerleşdirilýär. (Eger mantynyň hurşy üwelen etden bolsa, ony 40 minut bişirmek ýeterlik. Eger-de etli huruş elde dogralan bolsa, 50-55 minut bişirmeli.) Manty bişensoň, ony gatyk ýa-da çalnan süzme bilen äberseň, has-da tagamly bolar. Onuň üçin süzmäni birazrak suw bilen çalmaly-da, içine 1-2 diş sarymsagyň şiresini hemde ownuk dogralan şibidi goşmaly.

Gerekli önümler: 500 g et, 150 g guýruk ýagy, 2 düýp sogan, duz burç, un, 1 ýumurtga.

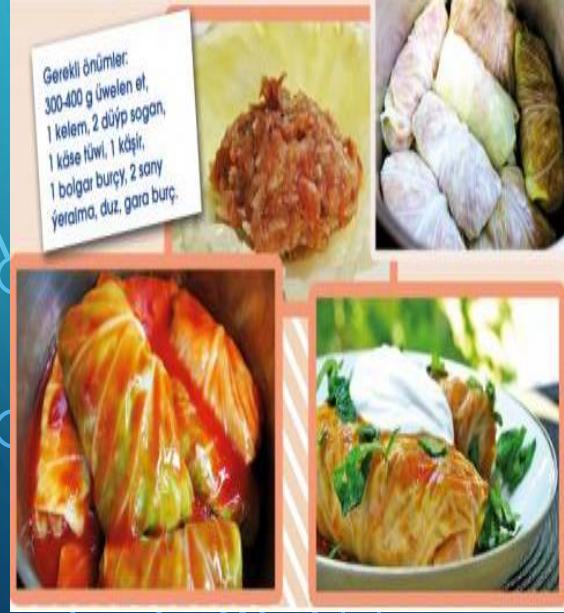

9-njy hepde Yiyecek ve içecekler ile ilgili Türkmençe metinler

DOLAMA

Dolamany bişirmek üçin, ilki bilen, etini taýýarlamaly. Ulurak gaba üwelen eti salmaly. Sogany ownuk dogramaly. Tüwini arassalap, ýuwmaly. Bu önümleriň ählisini goşup, duzlamaly, gara burç atyp, garmaly. Kelemiň daşky ýapraklaryny aýryp, ýuwmaly. Ulurak gazanda suw gaýnatmaly. Soňra kelemiň düýp tarapyny gazana ilki salyp gaýnatmaly. (Kelemiň düýbünü «köwüp» aýyrsaň hem bolýar.) Ýumşansoň, kelemi öwürmeli-de, ýene 10 minut çemesi gaýnatmaly. Şeýlelikde, kelem ýumşansoň, ony çykaryp, sowatmaly. Ýeralmany hem-de sogany arassalap, kiçeňräk dörtburçluklara dogramaly. Olary gowurmyşlamaly. Biraz wagtdan üstüne pomidor goýaltmasyny guýup, ýene birsalym buglamaly.

9-njy hepde Yiyecek ve içecekler ile ilgili Türkmençe metinler

DOLAMA

Kelem sowansoň, ýapraklaryny ýekän-ýekän aýyrmaly-da, ýogyn özenini kesip aýyrmaly. Soňra etli hurşy ýapraklaryň gyrasyna goýup, dolamaly. Ýapraklaryň hemmesi dolanansoň, jazy taýýar bolan gazana, endigan örmeli. Dolamalaryň arasynda tegelek görnüşinde dogralan käşirleri goýmaly. Bolgar burçy hem-de lawr ýapragy, nahara ýakymly tagam hem-de ys berer.

Dolamalar gazana ýerleşdirilensoň, gaýnag suw guýmaly. Naharyň çorbasy gaýnansoň, dolamalar çorbanyň ýüzüne galmaz ýaly, ýalpak tarelkany düňderip, olaryň üstünde goýmaly. Gazanyň gapagyny ýapyp, nahary 1,5 sagat çemesi pes otda bişirmeli.

9-njy hepde Yiyecek ve içecekler ile ilgili Türkmençe metinler

TAGAMLY IŞDÄAÇAR

Gerekli önümler:

300 g et, 2 sany käşir,
200 g leňneç taýajyklary,
1 düýp sogan, 250 g gaplanan mekge,
150 g maýonez, duz, burç.

Eti otluçöp görnüşinde kesip gowurmaly. Artykmaç ýagy siňer ýaly kagyz desmala çykarmaly. Käşiri duzly suwda gaýnatmaly. Bişensoň, arassalamaly. Soňra käşiri hem-de leňneç taýajyklaryny otluçöp, sogany bolsa, inçejik tegelejekler görnüşinde dogramaly. Ýokarda agzalan önümleriň hemmesini birikdirmeli hem- de gaplanan mekgäni goş- maly. Iň soňunda işdäaçara maýonezi goşup garmaly.

9-njy hepde
Yiyecek ve içecekler ile ilgili
Türkmençe metinler

**TEKSTLER
TÜRKMENISTANYŇ
ZENANLAR
BIRLEŞIGINIŇ
MERKEZI GEŇEŞI
SAYTYNDAN
ALYNDY.**

